

הדילמה האתית ודרכי פתרונה סיכום הרצאה – מחוז הצפוועדת אתיקה קמ"ג

תהליך קבלת החלטות אתיות/ מוסריות (השיפוט הערכי):
זהו והכר בכך, שאתה עומד בפני דילמה אתית, הדורשת התייחסות ערכית ומוסרית!
מהי דילמה? (שתי הקרניים) - בעיה שאתה עומד בפניה, במסגרת תפקידך/ מקצועך וסמכויותיך,
שאינך בטוח מהו הדבר הנכון לעשותו ושהחלטה הנדרשת בעניינה כרוכה בהתמודדות בין
לפחות שני ערכים מוסריים סותרים ראויים ורצויים (R-V-R)

הדילמה האתית וקשייה: הדילמה קיימת כאשר:

- קיים קונפליקט לגבי הבנת אחריותנו בעת מילוי תפקידנו
- החובות שאנו מחויבים להם או ההוראות להן אנו כפופים אינם מעוגנים בהוראות/
הנחיות מנהליות לפעולה או אינם ברורים לנו או הם עמומים
- איננו בטוחים כיצד לאזן בין אחריותנו למול צרכי אנשים או רצונותיהם

קונפליקט של מחזיקי עניין - הקרדו של חברת ג'ונסון & ג'ונסון

- ✓ אנו מאמינים שהאחריות הראשונית שלנו היא לגבי הרופאים האחיות והחולים לאמהות
ולכל האחרים שמשתמשים במוצרים שלנו ובשירותנו [ורק אח"כ יבואו בעלי המניות!]
- ✓ כדי לענות על הצרכים שלהם, כל דבר שאנו עושים חייב להיות באיכות גבוהה. אנו
צריכים לשאוף כל הזמן להוריד את העלויות שלנו כדי להשיג רמת מחירים סבירה.

היבטים שונים לדילמה:

- ניגוד עניינים (אישי/ ארגוני) שאלת הנאמנות והאמינות
(למי אני נאמן? - ללקוח, לעצמי (למצפוני, לערכי האישיים), לערכי קמ"ג, לממונה
עלי...)
- צדק מול רחמים
- אמת מול נאמנות
- קונפליקט של התנהגות ארגונית (קידום הארגון מול קידום הפרט)

דוגמאות לדילמות של עובדים/מנהלים:

כיצד אתמודד עם דרישות הממונים/פוליטיקאים/יו"רים?

- דרישה להגמשת נהלים וקריטריונים/לפעולה בניגוד להם
- שכתוב פרוטוקולים
- בקשה למתן שירותים פרטיים
- דרישה להעברת מידע חסוי
- בקשה לחפות על הממונה
- דרישות לקבלת החלטות על בסיס פוליטי
- דרישה בלתי שוויונית למילוי משימות
- בקשה להעדיף מקורבים בעת מתן שרות
- דרישה לקידום עובדים לא ראויים/העדפת מקורבים
- קבלת עובדים ללא תקן

שאלת טובות ההנאה

- קבלת הנחות עבור שירותים שונים/רכישות
- קבלת מתנות

תהליך קבלת החלטות אתיות/ מוסריות - על פי גישות פילוסופיות שונות

א.תועלתנות - (המועיל = מוסרי) (ג'ס.מיל, ג'רמי בנת'הם) - הטלאולוגי - Ends-based -
שאלת התוצאה:

המוסר נבחן עפ"י הטוב שהוא עשוי לחולל, כשמטרתו היא הבאת "מירב האושר למירב האנשים"
ב.חובת המוסר - הדיאונטולוגי - Rule based - (עמנואל קאנט) - שאלת הכוונה:
הדגשת עקרונות המוסר האוניברסליים, האדם כתכלית, "הציווי הקטגורי": "עשה מעשיך רק עפ"י
אותו הכלל המעשי, אשר בקבלך אותו תוכל לרצות גם כן, כי יהיה לחוק כללי"

ג. "כלל הזהב" ("Golden rule") - "מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך" - Care – based
ד. גישת "הצדק וההוגנות" (ג'והן רולס) - בחינת התועלת עפ"י הצדק הניתן (הוגנות בחלוקת המשאבים)

בין הפטיש לסדן:

תהליך קבלת החלטות אתיות/ מוסריות (השיפוט הערכי) - "רגע האמת":

קיימים 7 מבחנים לבחינת החלטתך (7 ה - P):

המבחן החוקי - (Principles) - האם ההחלטה תואמת את החוקים, התקנות, הנורמות, הערכים והמדיניות בארגוןך?

המבחן המקצועי - (Professional) - האם ההחלטה תואמת את החוקים, התקנות, הנורמות והערכים המקצועיים שלך?

מבחן הדימוי (Perception) - האם ההחלטה תפגע בתדמית הארגון או תשמור על המוניטין של הארגון שלנו כארגון אתי?

מבחן הפומביות (Public) - האם אהיה גאה בעצמי אם המעשה יפורסם (בעיתונות, ברדיו, בטלוויזיה)? ("מבחן החלון"); האם אוכל להצדיק ולהרגיש טוב כאשר ידעו על כך ידידי? קרובי משפחתי?

המבחן החברתי - (People) - האם ההחלטה אובייקטיבית, הוגנת, שוויונית, תואמת את התחייבותנו והבטחותינו ואינה נגועה בשיקולים זרים? כיצד ההחלטה תשפיע על בני אדם? האם היא מסכנת את חייו ובטחונו של מישהו?

המבחן המעשי - (Purpose) - מה ראוי ונכון לעשות להשגת המטרה? האם ההחלטה מקרבת אותנו למטרה?

המבחן האישי - (Personal)

- האם החלטתי תואמת את הקוד האתי המוסרי שלי? ("מבחן הראי")
- האם הייתי מצפה מילדי לפעול כך ("מבחן הילד")?
- האם אני חש חוסר נוחות לגבי עשייתה? ("מבחן הקרביים"/ "מבחן הכרית")
- כיצד הייתי מרגיש אילו אחרים היו נוהגים כלפי באותו אופן?
- מבחן העמידים - איך יתייחסו אלי ממונים/כפיפים/עמיתים למקצוע אם ידעו שביצעתי אותה?
- האם גם המודל המוסרי/ ממונה שלי בארגון היה פועל כך?
- האם ניתן לבצעה ביושר ובהגינות?
- ולבסוף - היה משוכנע שתוכל להיות שלם - מצפונית ומוסרית - עם החלטתך ותהיה מוכן לחיות עמה. שאל עצמך אם אתה מוכן שהחלטתך תהפוך לנחלת הכלל (קאנט).

אתיקה ב"כיף" - מבחן הכרית - הילד- הפומביות

אח"ם - פועלים רק כאשר 3 התנאים מתקיימים - חוקי, אתי, יעיל ומועיל

בחינה מינהלית ואתית של קבלת החלטה ("ביקורת שיקול הדעת") (עפ"י השופט ברק)

- ✓ האם פעלה הרשות המינהלית בסמכות?
 - ✓ האם הפעילה את שיקול הדעת בתום לב?
 - ✓ האם הפעילה את שיקול הדעת ללא מטרה זרה?
 - ✓ האם הפעילה את שיקול הדעת בלי אפליה (שוויון)?
 - ✓ האם נשמרו כללי הצדק הטבעי (זכות הטיעון, משוא פנים)?
 - ✓ האם הופעל שיקול הדעת בהתאם למטרת החקיקה?
 - ✓ האם הופעל שיקול הדעת תוך כדי בחירה בין קווי פעולה חלופיים (סבירות, מידתיות)?
- ההחלטה תקפה רק אם מולאו כל הדגשים לעיל והיא מבוטלת גם אם רק דגש אחד בלבד לא בוצע!

ד"ר שי נחשתאי